

A2022/00220

Arbetsmarknadsdepartementet

YTTRANDE ÖVER “ETT UTÖKAT SKYDD MOT DISKRIMINERING” (SOU 2021:94)

SAMMANFATTNING

Skyddet mot diskriminering när det inte finns en identifierbar skadelidande

- Civil Rights Defenders avstyrker förslaget att DO ska ha exklusiv rätt att göra framställan om föreläggande med vite till Nämnden mot diskriminering vid diskriminerande uttalanden eller meddelanden.
- Civil Rights Defenders avstyrker förslaget att föreläggande med vite ska införas som sanktion i diskrimineringslagen för spridning av uttalanden eller meddelanden som uttrycker missaktning och som har samband med en skyddad diskrimineringsgrund.
- Den föreslagna utformningen av 4 kap. 5 a § DL bör modifieras så att den också omfattar indirekta uttryck av diskriminering i situationer då en identifierbar skadelidande saknas.

Skyddet mot diskriminering i viss offentlig verksamhet

- Civil Rights Defenders tillstyrker förslaget.
- Undantaget för berättigad särbehandling bör förtydligas.
- Vad som avses med ”åtgärder i övrigt som avser rikets säkerhet” bör förtydligas och då i synnerhet hur bedömningen ska göras av huruvida en åtgärd avser rikets säkerhet.

Skyddet för arbetstagare mot trakasserier och hot från tredje man

- Civil Rights Defenders tillstyrker förslaget i sin helhet.

Konsekvensanalys

- Förslaget om ett utökat skydd mot diskriminering i viss offentlig verksamhet kommer att medföra en högre ärendebelastning för DO och Sveriges antidiskrimineringsbyråer, vilket motiverar ett större budgetanslag till DO och Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

SKYDDET MOT DISKRIMINERING NÄR DET INTE FINNS EN IDENTIFIERBAR SKADELIDANDE

Civil Rights Defenders tillstyrker delvis utredningens förslag. Vi delar utredningens bedömning vad avser behovet av att införa åtgärder för att stärka skyddet mot diskriminering när det inte finns en identifierbar skadelidande, men anser att förbudet har utformats för snävt.

Genom att begränsa förbudet mot diskriminering när det inte finns en identifierbar skadelidande till situationer där ett meddelande spridits som uttrycker *missaktning*, kommer mer indirekta uttryck för diskriminering att undantas av förbudet. Det innebär att en

verksamhet som sprider ett meddelande eller offentliggör en policy om det är förbjudet att bära viss klädsel eller att tala ett visst språk inom verksamheten inte omfattas av förbudet.

Kravet på att meddelandet ska ge uttryck för missaktning, i kombination med kravet på spridning, innebär att inte heller diskriminerande policys omfattas av förbudet. En verksamhet skulle exempelvis kunna ha en intern policy som är diskriminerande men som bara uttalats för enstaka personer inom verksamheten och därför inte uppfyller kravet på spridning. Så kan vara fallet om en privat fastighetsägare i ett område medvetet väljer bort bostadssökande som uppfattas tillhöra en viss etnicitet eller religion, utan att policyn offentliggjorts. Det skulle också kunna röra sig om diskriminerande beslut som kommer till uttryck genom arbetsledning eller i samband med rekrytering, snarare än genom ett meddelande som spridits. Så kan exempelvis vara fallet när anställda av en viss etnicitet inom hemtjänsten eller inom sjukvården väljs bort på grund av att vårdtagaren eller brukaren önskat att inte betjänas av personer som har en viss etnicitet.

Med anledning av ovan nämnda överväganden, föreslår Civil Rights Defenders att bestämmelsen i stället utformas så att diskrimineringsförbudet i 2 kap. DL utvidgas till att också omfatta situationer där det saknas en identifierbar skadelidande.

Vad avser den sanktion som föreslås av utredningen, anser Civil Rights Defenders att det inte framstår som motiverat att endast DO ska kunna göra en framställning om föreläggande vid vite till Nämnden mot diskriminering. Som utredningen själv har påpekat, har ideella föreningar talerätt i liknande situationer i flera länder, däribland Norge, Belgien och Nederländerna. Antidiskrimineringsbyråerna, som idag driver merparten av diskrimineringsärendena i Sverige, torde vara lika kapabla som DO att avgöra när det är lämpligt ur allmän synpunkt att ansöka om ett vitesföreläggande. Byråerna bedriver redan idag ett omfattande och kontinuerligt koordineringsarbete sinsemellan och med DO, varför risken för parallella prövningar av samma händelse är ytterst liten. Därtill är det upp till Nämnden mot diskriminering att avgöra huruvida ett vitesföreläggande bör utfärdas och huruvida en inskränkning i yttrandefriheten är motiverad, varför risken för alltför långtgående inskränkningar i yttrandefriheten eller andra oavsedda effekter är försumbar. Det faktum att Nämnden mot diskriminering idag i princip inte hanterar några ärenden alls och att den endast har behandlat fem ärenden, varav tre har återkallats, sedan den bildades 2009 talar också för behovet av att utöka kretsen av aktörer med talerätt inför nämnden.

Därtill ifrågasätter Civil Rights Defenders ändamålsenligheten av ett vitesföreläggande som sanktion. Ett vite är framtidsyttande med målet att rättelse ska vidtas. När ett meddelande spridits som uttrycker missaktning med koppling till en diskrimineringsgrund är skadan dock redan skedd. Vi ställer oss frågande till hur ett vitesföreläggande ska utformas för att en verksamhet ska kunna rätta ett meddelande som har spridits. Utredningen nämner att en verksamhet kan föreläggas vid vite att ta bort ett meddelande. Även muntligt framförda meddelanden omfattas dock av förbuden. Det framstår som oklart hur ett vitesföreläggande ska utformas för att en verksamhet som under en föreläsning muntligen spridit ett meddelande som uttrycker missaktning med koppling till en diskrimineringsgrund ska föreläggas att utfärda en rättelse. Ett muntligt meddelande kan på intet sätt göras ogjort. Civil Rights Defenders efterlyser ett klagande vad avser vitesföreläggandets praktiska tillämpbarhet på de situationer som omfattas av 4 kap. 5a § DL, och vill se en fördjupad bedömning av sanktionsavgift som en alternativ sanktion i dessa situationer.

SKYDDET MOT DISKRIMINERING I VISS OFFENTLIG VERKSAMHET

Civil Rights Defenders tillstyrker i allt väsentligt utredningens förslag, med följande tillägg.

Civil Rights Defenders efterlyser ett förtydligande vad avser utredningens förslag om att förbudet mot diskriminering inte hindrar särbehandling med berättigat syfte. I utredningen nämns åtgärder som brottsbekämpande myndigheter vidtar för att förebygga, förhindra och

bekämpa brott som sådana berättigade åtgärder som inte hindrar särbehandling. Det synes vara ett brett formulerat undantag och väcker frågan om i vilka situationer polisen får särbehandla individer i brottsbekämpande syfte. Civil Rights Defenders vill understryka vikten av att det i bestämmelsens förarbeten tydligt kommer till uttryck att brottsbekämpande åtgärder inte per automatik utgör berättigade åtgärder, och att bedömningen av huruvida åtgärderna har varit berättigad bör vara objektiv. Även när det är fråga om åtgärder som vidtas av brottsbekämpande myndigheter med motiveringen att förebygga, förhindra och bekämpa brott behöver alltså myndigheten kunna visa att åtgärden varit lämplig och nödvändig för att uppnå syftet.

Civil Rights Defenders efterlyser vidare ett förtydligande av vad som avses med "åtgärder i övrigt som avser rikets säkerhet" och som kan undantas från den utökade regleringen i 2 kap. 17 § DL. Även om ingen uttömmande lista kan upprättas över vilka åtgärder som omfattas, bör det redan i förarbetena definieras vad som avses med "rikets säkerhet" och ges exempel på typer av åtgärder som kan komma att omfattas. I avsaknad av en tydlig definition och exempel finns en risk för att myndigheter på egen hand kommer att definiera åtgärder som avser rikets säkerhet i syfte att kringgå förbudet i 2 kap. 17 § DL. Bristen på en tydlig definition och vidareutveckling av förslaget riskerar också att ge upphov till tillämpningsproblem. Kan Polismyndigheten undvika domstolsprövning genom att uppge att en individ som utsatts för en viss åtgärd är verksam inom organiserad brottslighet och att organiserad brottslighet utgör ett hot mot den inre säkerheten? Vilken dokumentation behöver Polismyndigheten då uppvisa för att visa att så är fallet?

SKYDDET FÖR ARBETSTAGARE MOT TRAKASSERIER OCH HOT FRÅN TREDJE MAN

Civil Rights Defenders instämmer i utredningens bedömning att arbetstagares och med arbetstagare jämställda personers skydd mot trakasserier och sexuella trakasserier från tredje man behöver förstärkas och tillstyrker i utredningens förslag i sin helhet.

KONSEKVENSANALYS

Civil Rights Defenders delar inte utredningens bedömning vad avser de ekonomiska konsekvenserna för DO till följd av den föreslagna ändringen i 2 kap. 17 § DL. För att DO ska ha möjlighet att utöva tillsyn och att hantera det stora antal anmälningar som myndigheten med anledning av lagändringen kommer ha mandat att hantera kommer myndigheten sannolikt att vara i behov av ett ökat budgetanslag. Även Sveriges antidiskrimineringsbyråer kommer att påverkas av förslaget, då byråerna redan i dagsläget mottar anmälningar om diskriminerande åtgärder av myndigheter som inte omfattas av förbudet i 2 kap. 17 § men som kommer att göra det efter den föreslagna lagändringen. Därmed bör också Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor ges ett större budgetanslag för fördelning av större medel till Sveriges antidiskrimineringsbyråer.

Yttrandet har beretts av sakkunnig jurist Aida Samani.

Stockholm som ovan,

John Stauffer

Chefsjurist